

9. Slovar assotsiativnykh norm russkogo yazyka [Dictionary of associative norms of the Russian language] / A. A. Leontyev [i dr.]. – M., 1977. – 192 s.

Ахмад І. М. Квалітативно-предметні рефлексми назв частин доби.

У статті аналізуються асоціативно-семантичні кореляції назв частин доби і лексем з квалітативно-предметним значенням. Обґрунтовуються принципи включення слів до складу асоціативно-семантичних груп, виділяються семантичні ознаки, за допомогою яких здійснюється зв'язок рефлексем з кауземами. Окрім того, визначається роль контексту у виявленні асоціативно-семантичних зв'язків, наведено приклади спільного функціонування каузем і рефлексем у контексті.

Ключові слова: асоціативно-семантична група, каузема, рефлексема, сема, семантична ознака.

Ahmad I. M. Qualitative-subject reflexes of the names of the day's parts.

The article analyzes associative-semantic correlation of the names of parts of the day and lexemes with qualitative-objective meaning. The principles of the inclusion of words in the composition of associative-semantic groups are grounded, semantic features are distinguished, through which a connection is made between the reflex and the kauzemes. The associative-semantic group occupies a special place among traditionally distinguished lexical paradigms. It is formed both on the basis of cause-effect relations of the realities of the surrounding world, and taking into account the semantic interactions of lexemes in the language. The composition and structure of this paradigm is due to the semantic structure of the original word. Based on the similarity of the nominated realities, the reflexes that represent the semantic attribute common to the kauzemes, within the given paradigm, are distributed along the denotative zones. The article also defines the role of the context in the identification of associative-semantic links, presents examples of the joint functioning of the kauzemes and reflex in the context. The prospect of the study is a description of the composition and structure of a typical associative-semantic group with the causal name of the day parts.

Keywords: associative-semantic group, kauzeme, reflexeme, seme, semantic feature.

М. У. Буракова

**Гомельські дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт
імя П. В. Сухога**

**ШМАТФУНКЦЫЯНАЛЬНЫ КОМПЛЕКСНЫ
ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК РАДЫЕЭЛЕКТРОНІКІ
І ІНФАРМАЦЫЙНА-ВЫМЯРАЛЬНАЙ ТЭХНІКІ**

Артыкул прысвечаны праблемам сучаснай лексікаграфіі і падрыхтоўцы вучэбных слоўнікаў, у прыватнасці, разгледжаны асноўныя прынцыпы ўкладання вучэбнага слоўніка і адбору лексічнага матэрыялу для шматфункцыянальнага комплекснага тэрміналагічнага слоўніка па радыеэлектроніцы і інфармацыйна-вымяральной тэхніцы. Вызначаны этапы фарміравання шматфункцыянальнага комплекснага тэрміналагічнага слоўніка, ілюструецца працэс выбаркі лексічнага матэрыялу з вучэбных тэкстаў з наступнай апрацоўкай у выглядзе табліцы як асновы адбору тэрмінаў для далейшай характарыстыкі.

Ключавыя словы: вучэбны тэрміналагічны слоўнік, прынцыпы, адбор, апрацоўка, радыеэлектроніка, інфармацыйна-вымяральная тэхніка.

Інтэнсіўнае развіцце адукацыйных сістэм у сучасным гармадстве патрабуе ад вышэйшай школы забеспячэння высокаінтэлектуальнага і маральнага развіцця навучэнцаў шляхам прыцягнення ў разнастайную самастойную і мэтазгодную дзейнасць у розных галінах ведаў. Хуткае абнаўленне інфармацыі і ведаў у галіне тэхнічных навук ставіць перад вышэйшай школай задачу падрыхтоўкі ўсебакова развітых і высокапрафесійных маладых спецыялістаў, якія будуць здольнымі хутка прыстасоўвацца да ўмоў сучаснага грамадства, самастойна набываць неабходныя для паспяховай работы веды і навыкі, прымяняць іх на практыцы для вырашэння разнастайных задач, грамадна працаваць з інфармацыяй, выбіраць і апрацоўваць інфармацыю, а таксама эфектыўна выкарыстоўваць інфармацыйныя рэсурсы.

У мэтах аптымізацыі працэсу навучання беларускай мове (прафесійная лексіка) і дасягнення большай эфектыўнасці авалодвання спецыяльнай лексікай студэнтамі тэхнічных спецыяльнасцей выкладчыку неабходна ўважліва падыходзіць да пытання адбору і выдзялення тэрміналагічнага матэрыялу на занятках у адпаведнасці з праграмай.

Вядома, што асноўным матэрыялам для развіцця навыкаў атрымання інфармацыі з навуковых і тэхнічных тэкстаў з'яўляюцца элементарныя складнікі тэрміналогіі пэўнай галіны ведаў, г. зн. тэрміны – спецыяльныя словы або спалучэнні слоў, створаныя або прынятыя, запазычаныя для дакладнага выразу спецыяльных паняццяў, якія выкарыстоўваюцца для наймення спецыяльных прадметаў. Тэрміны характарызуюцца пэўным наборам унікальных уласцівасцей, якія выдзяляюць іх з агульнага масіву лексікі і адрозніваюць ад звычайных слоў у кожнай мове. Так, значэнне любога агульнаўжывальнага слова можна растлумачыць, для чаго ствараюцца і выкарыстоўваюцца тлумачальныя слоўнікі, слова найперш характарызуецца намінацыйнай функцыяй. Тэрміны адрозніваюцца ад агульнаўжывальных слоў тым, што максімальна дакладна, канцэнтравана і эканомна выражаюць тыя агульныя і ўласныя паняцці, “з якімі звязана навуковая і тэхнічная дзейнасць чалавека” [4, с. 92]. Тэрміны – гэта такія адзінкі мовы, “якім прыпісваецца пэўнае паняцце і якія суадносяцца з іншымі найменнямі ў пэўнай галіне навукі і ўтвараюць разам тэрміналагічную сістэму, або тэрмінасістэму” [3, с. 169].

З улікам такіх асаблівасцей тэрмінаў любой сферы навукі і тэхнікі вельмі важна знайсці спосаб давядзення тэрміна да карыстальнікаў, у нашым выпадку студэнтаў пэўнай тэхнічнай спецыяльнасці, дапамагчы ім правільна выдзяляць мінімальны аб'ём тэрмінаў у навукова-тэхнічных тэкстах, хутка запамінаць частаўжывальныя тэрміналагічныя адзінкі. Шматфункцыянальны галіновы слоўнік, на наш погляд, павінен адказваць вучэбным

патрабаваннем: адлюстроўваць як тэкставы праграмны матэрыял, так і ўключаць частотна ўжывальныя ў вучэбным тэксце тэрміны.

У прапанаваным артыкуле асноўная ўвага скіравана на арганізацыю эфектыўнага навучання студэнтаў тэхнічных ВНУ прафесійнай (спецыяльнай) лексіцы пры дапамозе адбору галіновых тэрмінаў з навукова-тэхнічнай літаратуры для складання вучэбнага слоўніка па радыэлектроніцы і інфармацыйна-вымяральной тэхніцы.

Так, у ходзе выканання падзадання “Тэрміны радыэлектронікі, аўтаматыкі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі ў беларускай мове: сістэма, структура, функцыянаванне” задання 4.1.01 “Даследаванне лексікі і граматычнага ладу беларускай мовы: гісторыя і сучаснасць” падпраграмы “Беларуская мова і літаратура” дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў “Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства” на 2016–2020 гг., вядзецца распрацоўка слоўнікавых матэрыялаў для шматфункцыянальнага комплекснага слоўніка па радыэлектроніцы і інфармацыйна-вымяральной тэхніцы. Мяркуюцца, што даны слоўнік будзе мець двухмоўную версію (руска-беларускую) для вучэбных мэт дысцыпліны “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” і актыўную накіраванасць у выглядзе падачы нарматыўных дэфініцый з вучэбнымі кантэкстамі ўжывання тэрмінаў.

Галоўнай мэтай шматфункцыянальнага комплекснага слоўніка з’яўляецца прадстаўленне даведачнай (паводле розных крыніц – падручнікаў, вучэбна-метадычных дапаможнікаў, электронных вучэбна-метадычных комплексаў і інш.) і нарматыўнай (паводле стандартызаваных даведнікаў-слоўнікаў) інфармацыі для пэўных тэхнічных спецыяльнасцей студэнтаў. Асноўнымі функцыямі слоўнікатакага тыпу з’яўляюцца вучэбная, даведачная і сістэматызавальная. Па сваёй прадметнай арыентацыі руска-беларускі слоўнік тэрмінаў радыэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі з’яўляецца вузкагаліновым тэхнічным слоўнікам, так як разглядае дзве тэрмінасістэмы. Слоўнік служыць дадатковай крыніцай інфармацыі да вучэбнай літаратуры і тлумачальнага слоўніка тэрмінаў, так як даволі цяжка толькі на падставе апошняга ўявіць рэальны аб’ём і сістэмныя сувязі паміж тэрмінамі і паняццямі. Для аптымізацыі функцыянальнай накіраванасці вучэбных слоўнікаў на базе камунікатыўнай кампетэнтнасці, якая забяспечвае сучасныя патрабаванні адукацыйнага працэсу, у якасці асноўных функцый неабходна на першы план выдзеліць: вучэбна-даведачную і дзейнасна-фарміравальную.

Вядомы лексікограф П. М. Дзянісаў адзначае, што вучэбным слоўнікам з’яўляецца “толькі такі слоўнік, у якім мінімальная лексічная сістэма, якая складае яго слоўнік, у стане выконваць чатыры функцыі: вучэбную, сістэматызавальную, даведачную і нарматыўную” [2, с. 24].

Неабходна адзначыць важнасць комплекснай характарыстыкі вучэбнага слоўніка, якая метадычна падмацавана і апраўдана вучэбным працэсам. Комплекснасць, або поліаспектнасць, дае магчымасць слоўніку адлюстраваць тэрміналагічныя адзінкі найбольш поўна і аб'ектыўна пры іх вывучэнні на пэўным этапе.

Фарміраванне комплекснага шматфункцыянальнага слоўніка радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі ажыццяўляецца ў парадку з наступнымі этапамі:

- праектаванне слоўніка;
- адбор лексікаграфічнага матэрыялу і складанне рээстра слоўніка;
- аналіз і апісанне тэрмінаў з мэтай фарміравання корпуса слоўніка ў адпаведнасці з абранай структурай;
- пошук адпаведных эквівалентаў на беларускай мове.

Найважнейшым этапам фарміравання комплекснага шматфункцыянальнага слоўніка, на наш погляд, з'яўляецца адбор лексікаграфічнага матэрыялу з крыніц тых лексічных адзінак, якія адпавядаюць адзінкам сістэмы ў плане зместу. Авалодванне тэрміналогіяй у галіне радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі прадугледжвае веданне і ўменне прымянення тэрмінаў у прафесійнай дзейнасці. Тэрміналагічныя веды заснаваны на засваенні пэўнага аб'ёму і зместу спецыяльных паняццяў, а таксама на ўяўленні пра тэрміналагічную сістэму прадметнай галіны для вывучэння. Гэта значыць, што частку навуковых ведаў будучага спецыяліста можна ўявіць як інфармацыю пра галіновыя тэрміны і іх спецыфіку. Аб'ектыўныя магчымасці дасканалага авалодвання тэрміналогіяй прафесійнай сферы дзейнасці будучага спецыяліста ў галіне радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі ва ўмовах вышэйшай адукацыі прад'яўляюць строгія правілы да колькасці і якасці лексічнага матэрыялу.

На аснове аналізу метадычнай і спецыяльнай літаратуры (падручнікаў, вучэбных дапаможнікаў, вучэбна-метадычных комплексаў, слоўнікаў і даведачных дапаможнікаў) былі вызначаны прынцыпы адбору лексічнага матэрыялу для ўкладання комплекснага шматфункцыянальнага слоўніка:

- прынцып адпаведнасці навучальнаму працэсу;
- прынцып частотнасці;
- прынцып спалучальнай каштоўнасці.

Так, у комплексны шматфункцыянальны слоўнік адбіраюцца і ўключаюцца пэўныя тэрміналагічныя адзінкі, якія неабходны для чытання і разумення вучэбнай інфармацыі, запісаў лекцыйнага матэрыялу і фарміравання паняццыйна-тэрміналагічнага апарату кожнага студэнта ў галіне радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі. Прынцып частотнасці дапамагае выявіць паўтор ужывання пэўнага тэрміна, які

выражаецца ў колькасці яго ўжыванняў на старонку кніжнага тэксту. Частотнаўжывальныя тэрміны і будуць з'яўляцца асноўнымі, або базавымі, тэрмінамі радыёэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі. Як правіла, яны адлюстроўваюць розныя тэхнічныя прэцэсы. Пры выдзяленні частотнаўжывальных тэрмінаў прадугледжваецца адначасовая выбарка спалучальнай каштоўнасці, якая дазваляе адлюстраваць найбольшую колькасць словазлучэнняў, тыповых для прадметных галін “Радыёэлектроніка” і “Інфармацыйна-вымяральная тэхніка”. Так як асноўнай крыніцай для стварэння вучэбнага спецыяльнага слоўніка павінен стаць корпус навукова-тэхнічных праграмных тэкстаў, якія адносяцца да сферы рэальнага функцыянавання тэрміналогіі, далейшая работа па выдзяленні частотнаўжывальных тэрмінаў будзе праводзіцца ў межах вучэбных тэкставых матэрыялаў.

На прыкладзе пяці такіх вучэбных тэкставых матэрыялаў праілюструем асноўныя прынцыпы адбору лексічнага матэрыялу для ўкладання комплекснага шматфункцыянальнага слоўніка радыёэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі:

Тэкст № 1. *Очень часто математическое описание даже несложных по структуре детерминированных сигналов является весьма трудной задачей. Поэтому в радиоэлектронике используется прием, при котором реальные, сложные по структуре и форме **сигналы** заменяют набором идеализированных математических моделей, описываемых элементарными функциями. Подобным образом можно упростить и обратную задачу – синтез сложных сигналов из совокупности простых. Наиболее удобным способом описания исследуемого сигнала является его аналитическое представление с помощью системы некоторых взаимосвязанных элементарных функций времени. Представление **сигнала** элементарными функциями существенно упрощается, если выбрана ортонормированная система базисных функций.*

Тэкст № 2. *Для передачи информации на расстояние применяются сигналы, эффективно излучаемые с помощью антенных устройств и способные распространяться в виде свободных радиоволн в среде, разделяющей источник информации от получателя информации. Такими **сигналами** являются высокочастотные колебания. Передаваемая информация должна быть как-то заложена в высокочастотное колебание, называемое несущим. Частота ω_0 этого колебания выбирается в зависимости от расстояния, условий распространения радиоволн и других факторов. Но в любом случае частота ω_0 должна быть велика по сравнению с наивысшей частотой Ω_m спектра передаваемого сообщения. Любой **сигнал** можно, поэтому, трактовать как “узкополосный процесс” даже при передаче широкополосных сообщений.*

Тэкст № 3. *Итак, здесь имеет место перемножение двух сигналов – модулирующего и несущего. Колебания вида (4.7) с физической точки зрения являются биениями двух гармонических сигналов с одинаковыми амплитудами $U_0 m/2$ и частотами, равными верхней боковой и нижней боковой. $S_x 0 \Omega_1 \Omega_2 \Omega_n \dots \Omega t$ $V_{BM} U_0 m/2 U_0 m/2 \omega_0 - \Omega \omega_0 + \Omega$ $S_{BM} \omega 0 0 \omega S_v \omega_0 - \Omega_1 \omega_0 + \Omega_1 \omega_0$ $S_{AM} 0 30$ Здесь при переходе огибающей биений через ноль, фаза высокочастотного заполнения меняется скачком на 180° ,*

поскольку функция $\cos(\Omega t + \phi)$ имеет разные знаки слева и справа от нуля. В результате на выходе добротного контура не будет **сигнала** на частоте резонанса ω_0 .

Тэкст № 4. Как известно, **сигнал**, поступающий на приемную сторону радиотехнической системы, несет существенную для получателя информацию, содержащуюся в значениях тех или иных параметров: амплитуды, частоты, фазы, времени запаздывания и др. Очевидно, пользователю для извлечения из полученного сигнала сведений следует определить значения параметров сигнала, несущих требуемую информацию. Устройство, предназначенное для измерения параметров сигнала, будем называть измерителем. Измеренные значения параметров не обязательно воспроизведут истинные значения параметров, так как в реальных условиях полезный сигнал поступает на приемную сторону только в смеси с помехами. Кроме того, на измерения может существенно влиять наличие у **сигнала** не только полезных (несущих необходимую информацию) параметров, но и параметров, не известных потребителю и не содержащих интересных для него сведений. Полезные параметры сигнала, содержащие нужную абоненту информацию, будем называть информационными, а остальные неизвестные параметры – мешающими (неинформационными, несущественными, паразитными, нежелательными). Если в процессе измерения информационных параметров на интервале времени $[0, T]$ их значения не изменяются, то в этом случае задача измерения параметров сводится к задаче оценки параметров сигнала.

Тэкст № 5. В научно-технической литературе задача оптимального радиоприема делится на четыре частные задачи: обнаружения сигнала, различения сигналов, оценки параметров сигнала, фильтрации сигнала или сообщений. Количественно эти задачи можно сформулировать следующим образом. В задаче обнаружения сигнала требуется наилучшим образом по заданному критерию оптимальности на основании наблюдения процесса ответить на вопрос, содержит ли наблюдаемый процесс **сигнал** вместе с помехой или является только помехой. В задаче различения сигналов наблюдаемый процесс может вместе с помехой содержать один из двух взаимно исключающих сигналов, но какой именно, неизвестно. Требуется по заданному критерию оптимальности наилучшим образом ответить на вопрос, какой именно **сигнал** вместе с помехой присутствует в наблюдаемом процессе. В задаче оценки параметров сигнала считается, что в наблюдаемом процессе вместе с помехой существует **сигнал** с одним или несколькими неизвестными параметрами и требуется наилучшим образом по заданному критерию оценить эти неизвестные параметры. К этой задаче тесно примыкает задача разрешения сигнала, когда считается, что вместе с помехой в наблюдаемом процессе могут существовать один или два сигнала, неизвестные параметры которых незначительно отличаются между собой. Однако сколько этих **сигналов** – один или два – заранее неизвестно. Требуется, увеличивая различие между параметрами сигнала, определить то наименьшее различие, при котором наступает уверенное разрешение сигналов.

Атрыманя лексичныя дадзеныя з тэкставых матэрыялаў вучэбнай і даведчнай літаратуры перапрацоўваюцца і фіксуюцца ў табліцы наступнага ўзору:

Тэкст	Адпаведнасць навучанню	Тэрмін	Тэкставая частотнасць	Спалучальная каштоўнасць
Тэкст № 1	Вучэбны дапаможнік	сігнал	5	Детерминированные сигналы , синтез сложных сигналов , исследуемый сигнал

Тэкст	Адпаведнасць навучанню	Тэрмін	Тэкставая частотнасць	Спалучальная каштоўнасць
Тэкст № 2	Вучэбны дапаможнік	сігнал	3	<i>применяются сигналы, такой сигнал</i>
Тэкст № 3	Вучэбны дапаможнік	сігнал	2	<i>два сигнала</i>
Тэкст № 4	Вучэбны дапаможнік	сігнал	8	<i>полученный сигнал, параметры сигнала, полезный сигнал</i>
Тэкст № 5	Вучэбны дапаможнік	сігнал	15	<i>обнаружения сигнала, различения сигналов, фильтрация сигнала, исключают сигналы, параметры сигнала, разрешение сигнала, два сигнала, уверенное разрешение сигналов</i>

Адбор тэрмінаў з табліцы мэтазгодна ажыццяўляць пры дапамозе логіка-семантычнай суаднесенасці прафесійнага паняцця і адпаведнага яму моўнага выраза, а толькі затым правяраць на тэрміналагічнасць шляхам прымянення лагічных тэрэм, прапанаваных Б. М. Галавіным у якасці метадычнага алгарытму вылучэння тэрмінаў [1, с. 62–64]. Такая методыка будзе працаваць як для вызначэння аднакампанентных (*сігнал*), так і шматкампанентных тэрмінаў (*дэтэрмінаваныя сігналы, карысныя сігналы, складаны сігнал, фільтрацыя сігнала, упэўненае разрашэнне сігнала*).

Пры вылучэнні тэрміналагічных словазлучэнняў неабходна прытрымлівацца наступных патрабаванняў:

– калі словазлучэнне мае спалучальную сувязь, трэба фіксаваць два і больш састаўныя тэрміны;

– калі адзін назоўнік спалучаецца з некалькімі азначэннямі, тады ўлічваецца сэнс кожнага спалучэння, у выніку чаго вызначаецца аднароднасць азначэнняў;

– калі спалучальныя словы выражаюць адно спецыяльнае паняцце і сфера іх функцыянавання абмежавана пэўнай галіной ведаў, тады яны фіксуюцца незалежна ад колькасці слоў.

Адной з уласцівасцей тэрміналагічнай лексікі лічыцца яе субстантыўны характар, што абумоўлена колькаснымі паказчыкамі назоўнікаў у тэрміналогіі ў параўнанні з іншымі часцінамі мовы. Аднак нельга выключыць з тэрміналогіі прыметнікі, дзеепрыметнікі, прыслоўі і дзеясловы. Такія часціны мовы таксама здольныя абазначаць спецыяльныя паняцці, таму іх неабходна абавязкова фіксаваць у вучэбным тэрміналагічным слоўніку, як і субстантыўныя шматкампанентныя словазлучэнні.

Так, комплексны шматфункцыянальны тэрміналагічны слоўнік радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі будзе мець яўную перавагу перад іншымі тыпамі тэрміналагічных слоўнікаў, так як у ім рэалізуецца ў поўнай меры інфармацыйнасць тэрміна як моўнай адзінкі і паняцця, якое закладзена ў яго аснове. Сістэмнае авалодванне тэрмінамі на практычных занятках пры дапамозе данага слоўніка будзе спрыяць сістэмнаму авалодванню ўсёй тэорыяй. Работа з падобным слоўнікам будзе садзейнічаць развіццю навыкаў лагічнага аперыравання: уменне знаходзіць агульнае і прыватнае, размяжоўваць частку і цэлае. Слоўнік прызваны актывізаваць самастойную і даследчую работу студэнтаў.

Комплексны шматфункцыянальны тэрміналагічны слоўнік радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі дазволіць мадэляваць будучую маўленчую дзейнасць навучэнцаў тэхнічных вчу, выдзеліць асноўныя тэмы і сітуацыі, адпаведныя канчатковым мэтам навучання, з наступным адборам тэрміналагічных моўных сродкаў, якія будуць дастатковымі для прафесійных зносін.

Такім чынам, працэс навучання беларускай мове студэнтаў спецыяльнасцей “Прамысловая электроніка” і “Інфармацыйныя тэхналогіі” ўскладняецца за кошт іх самастойнай работы па падрыхтоўцы шматфункцыянальнага комплекснага слоўніка радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі ў супрацоўніцтве з выкладчыкам, што спрыяе засваенню студэнтамі тэрміналагічнай лексікі па пэўнай спецыяльнасці, асэнсаванню тэрэтычных асноў тэрміналогіі і іх прымяненню на практыцы.

Работа па ўкладанні шматфункцыянальнага комплекснага слоўніка радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі дазваляе прадставіць беларускамоўную версію прафесійных зносін і засваенню тэрмінаў на рускай і беларускай мовах.

Выдзеленыя этапы работы, распрацаваныя прынцыпы па зборы тэрміналагічнай лексікі, падрыхтоўцы матэрыялаў і іх апрацоўцы для ўкладання шматфункцыянальнага комплекснага слоўніка на матэрыяле тэрмінаў радыеэлектронікі і інфармацыйна-вымяральной тэхнікі ў працэсе навучання беларускай мовы (прафесійная лексіка) са студэнтамі тэхнічных спецыяльнасцей могуць быць скарыстанымі ў вучэбнай рабоце па вывучэнні іншых спецыяльнасцей і складанні адпаведных вучэбных слоўнікаў іншых галін навукі і тэхнікі.

Л і т а р а т у р а :

1. *Головин Б. Н.* О некоторых доказательствах терминованности словосочетаний / Б. Н. Головин // Лексика, терминология, стили : межвуз. сб. – Вып. 2. – Горький : Изд-во Горьк. ун-та, 1973. – С. 60–69.

2. Денисов П. Н. Типология учебных словарей / П. Н. Денисов // Проблемы учебной лексикографии. – М. : Изд-во МГУ, 1977. – С. 23–43.
3. Ляшчынская В. А. Студэнту аб мове : Прафесійная лексіка / В. А. Ляшчынская. – Мн. : УП “ІВЦ Мінфіна”, 2003. – 243 с.
4. Пумпянский А. А. Функциональный стиль научной и технической литературы / А. А. Пумпянский // Вопросы языкознания. – 1977. – № 5. – С. 16–22.

R e f e r e n c e s :

1. Golovin B. N. O nekotoryh dokazatelstvakh terminirovannosti slovocochetaniy [About some proofs of terminology of word combinations] / B. N. Golovin // Leksika, terminologiya, stili : mezhvuz. sb. – Vyp. 2. – Gorkiy : Izd-vo Gork. un-tu, 1973. – S. 60–69.
2. Denisov P. N. Tipologiya uchebnykh slovarey [Typology of educational dictionaries] / P. N. Denisov // Problemy uchebnoy leksikographii. – M. : Izd-vo MGU, 1977. – S. 23–43.
3. Lyashchynskaya V. A. Studentu ab move : Prachesijnaya leksika [To a student about language: Professional lexis] / V. A. Liashchynskaya. – Mн. : UP “IVTS Minphina”, 2003. – 243 с.
4. Pumpyanskiy A. A. Phunktsionalnuy stil nauchnoy i tekhnicheskoy literatury [Functional style of scientific and technical literature] / A. A. Pumpyanskiy // Voprosy yazykoznaniiya. – 1977. – № 5. – S. 16–22.

Буракова М. В. Багатофункційний комплексний термінологічний словник радіоелектроніки й інформаційно-вимірювальної техніки.

Стаття присвячена проблемам сучасної лексикографії та підготовки навчальних словників, зокрема, розглянуто основні принципи складання навчального словника та відбору лексичного матеріалу для багатофункційного комплексного термінологічного словника з радіоелектроніки й інформаційно-вимірювальної техніки. Визначено етапи формування багатофункційного комплексного термінологічного словника, проілюстровано процес вибірки лексичного матеріалу з навчальних текстів з наступною обробкою у вигляді таблиці як основи відбору термінів для подальшої характеристики.

Ключові слова: навчальний термінологічний словник, принципи, відбір, обробка, радіоелектроніка, інформаційно-вимірювальна техніка.

Burakova M. V. Multifunctional complex terminological dictionary of terms of radioelectronics and info-measuring technology.

The article is devoted to the problems of modern lexicography and the preparation of educational dictionaries, in particular, the basic principles of selecting a vocabulary and the selection of lexical material for the compilation of a multifunctional complex terminological dictionary of radio electronics and info-measuring technology are considered. The stages of creating a multifunctional complex terminological dictionary are determined, the process of sampling lexical material from the training texts is illustrated, followed by the table as the basis for selecting terms for further characterization. Particular attention is focused on the necessity of creation new dictionaries for educational purposes, which will focus on a certain type of users and a specific range of situations of professional use. Development of terminological dictionary of this type is not only a means of forming the lexical base of professional information, but also a means of presenting a Belarusian-language version of professional communication.

Keywords: educational terminological dictionary, principles, selection, processing, radio electronics, information-measuring technology.